

Besvarelse
af
æmne 3 i sektion II på fængselskongressen
i St. Petersburg.

Quels encouragements peuvent être accordés aux détenus dans l'intérêt d'une bonne discipline pénitentiaire? En particulier, dans quelle mesure le détenu peut-il disposer librement de son pécule?

Om dette spørgsmål, som er identisk med 8de spørgsmål på programmet for 2den sektion af den internationale penitentiære kongres i Rom 1885, har jeg den gang meddelt mine bemærkninger, der findes trykte i Bulletin de la commission pénitentiaire Vol I, 647. Da spørgsmålet ikke nåede at blive diskuteret på kongressen i Rom, skal jeg, idet jeg forøvrigt henviser til de nævnte bemærkninger, resumere hovedpunkterne i min fremstilling og gøre nogle mindre tilføjelser.

Fængselsdisciplinen må være fast og konsekvent. Da den ikke alene skal holde fangen til lydighed mod fængslets reglementer, men tillige samvirke med de øvrige midler, hvoraf fangebehandlingen benytter sig, undervisning, arbejde og sjælesorg, til at reformere fangens villie, er det ikke nok, at disciplinen ved frygt fremkalder en passiv lydighed i fængslet, den må tillige søge at indvirke på andre følelser

hos fangen, som kan bestemme ham til lovlighed også efter løsladelsen. Den særlige opgave, disciplinen i et fængsel med reformatorisk opgave (pénitencier) således har, er at indgyde fangen sans for, hvad der er ret og retfærdigt. Disciplinen bør derfor fremtræde for fangen som et levende billede på retfærdigheden. Ligesom retfærdigheden har to sider, den straffende og belønnende, således må begge disse momenter også benyttes af fængselsdisciplinen. Altså opmuntringer er ikke alene tilladelige men nødvendige under en rationel fangebehandling.

Det følger heraf, at den første betingelse for tilståelse af opmuntringer er, at de ere fortjente af fangen. Om dette er tilfældet, må afgøres efter et hensyn til fangens hele individualitet. Skønnes det herefter, at han lægger god villie for dagen, kan der være anledning til at belønne ham efter en vis passende tid. For recidivisternes vedkommende må der gå længere tid hen for at kunne skønne, om fangens gode forhold skyldes god villic. Mellem hver yderligere belønning må der ligeledes hengå en passende tid. Hermed er det givet, at der ved uddelingen af opmuntringer må iagttages en vis progression, og det er praktisk og stemmer med den menneskenaturens iboende trang til og higen efter forbedring af sine kår at danne sig en skala af opmuntringer af stigende værd, som efterhånden kunne erhverves ved fortsat godt forhold. For at markere fangens standpunkt på ethvert tidspunkt af straffetiden efter de fremskridt, han antages at have gjort, kan det være nyttigt at dele straffetiden i afsnit og fordele opmuntringerne på disse forskellige afsnit, således at der begyndes med de mindre. En sådan ordning (inndeling i klasser med bestemte begunstigelser for hver klasse) anbefaler sig særlig i et fællesfængsel, idet derved al anledning til misundelse og ulovlig trafik mellem klassens medlemmer bortfalder, men er også udførlig i et cellefængsel. — I de danske cellefængsler har der således siden 1866 været en sådan deling i 4 klasser. — Ved inddelingen af fangerne

efter visse afsnit af straffetiden i klasser med lige begunstigelser må man imidlertid være opmærksom på, at der dog levnes en mulighed til særligt at belønne et af enkelte fanger udvist særdeles godt forhold. Dette kan ske ved i sådanne tilfælde at lade de pågældende rykke tidligere op i højere klasse indenfor visse grænser. En anden måde er, under forudsætning af, at man giver fangen adgang til at tjene penge, at tilstå en større pengedusør, dog således, at det overskydende henlægges til løsladelsen.

De opmuntringer, der tilstås, må af fangen selv anses for et gode, som det er værd at anstrenge sig for at opnå, de må være forenelige med den hele ydre situation, hvori fangen befinder sig (frihedsberøvelsen, fængselsordenen), og de må ikke komme i strid med straffens formål, (ophæve straffens følelighed, forvæmme eller forkæle fangen, forringe straffens reformatorscheffelse). Derimod kan der ikke stilles den positive fordring, at opmuntringerne direkte skulle tjene straffens formål. Om man end formentlig kan være enig om de opstillede principer, kan den nærmere afgørelse af, om et af fangen attrået gode egner sig til anvendelse, volde adskillig vanskelighed. Endvidere ville de begunstigelser, hvorom der overhovedet kan være tale, i høj grad variere efter de nationale, lokale og traditionelle forhold, efter straffefuldbyrdelsesmåden (celle eller fællesskab), fangernes individualitet etc. etc.

At give en udtømmende opregning af opmuntringer, der passe for ethvert pénitencier, er derfor ugørligt, men der kan udtales en anskuelse om nogle omtvistede hovedpunkter og nævnes nogle hovedformer af tilstedelige opmuntringer.

Først bemærkes, at forkortelse af straffetiden ved benådning eller betinget benådning, toppunktet af, hvad en fange kan opnå, ikke med rette kan regnes mellem de opmuntringer, der tilstås i disciplinens interesse, idet mange andre hensyn end rent disciplinære her må være afgørende.

De mange vigtige spørgsmål om benådningens rette anvendelse som sidste led i straffefuldbyrdsen falde derfor udenfor nærværende opgave.

Et hovedspørgsmål, der strax møder os ved valget af opmuntringer, er: Hvad skal der af fængslet ydes fangen, uanset hvorledes han opfører sig i fængslet? Nogle steder er opmuntringssystemet baseret på, at egenlige livsfornødenheder, rum, lys, luft, hvile, kost, klæder, varme o. desl. oprindeligt kun ydes i utilstrækkeligt mål, således at det manglende må erhverves af fangen selv som belønning for godt forhold. Andre steder tilstås der vel oprindeligt det nødtørftige mål af sådanne fornødenheder, men gives fangen adgang til at erhverve en forøget mængde eller forbedret kvalitet. Ingen af disse fremgangsmåder synes velbegrunder. Hovedindvendingen mod at begynde straffen med en nødlidenheds tilstand, som det overlades fangen selv at kæmpe sig ud af, er den fare for fangens liv og sundhed, som er forbunden dermed, en fare, som desuden vil føde en samvittighedsfuld fængselslæge til uafsladelig at gøre undtagelser. Mod at give fangen adgang til efterhånden at erhverve mere af egenlige livsfornødenheder, kvantitativt eller kvalitativt, end nødvendigt til at opholde liv og sundhed, kan gøres den uafviselige anke, at straffens følelighed derved svækkes i høj grad, hvorved dens virkning i det hele forringes. Det rigtige er formentlig på den ene side at yde fangen det nødtørftige mål af betingelser for bevarelse af liv og sundhed og på den anden side negte ham adgang til at erhverve udover det således ydede. At fastslå sådanne normaltydelser lader sig gøre efter fysiologiens og hygieinens nuværende udvikling. — Her i fængslet gaves tidligere en utilstrækkelig forplejningsration, som fangen selv kunde supplere ved indkøb af fødevarer. Den 1 April 1888 indførtes et nyt bespisningsreglement, hvorved der gives fangerne tilstrækkelig ernæring, og tilladelsen til at købe fødevarer ophævedes. Resultatet har været gunstigt, idet sundhedstil-

afgives i fængslet siden 1864 J. C. C. 163.

standen er bedre end nogensinde, udgifterne til den ny forplejning ere ikke ubetydeligt mindre, end hvad der tidligere medgik til den utilstrækkelige forplejning + den af løgen tilståede extraforplejning, og fangerne have deres penge i behold til løsladelsen.

En lignende betragtning kan gøres gældende med hensyn til, hvad man kunde kalde åndelige livsfornødenheder, korrespondance, besøg, læsning o. desl. Det materielle grundlag for disse bør ydes af fængslet. Exempler: skrivematerialier og underholdende lektüre, og over, hvad reglementet fastslår som passende — hvori ganske vist en progression kan være på sin plads — bør fangen ikke kunne erhverve.

Erkendes det at være rigtigt at forlene fangen at erhverve et overmål af egenlige livsfornødenheder, må det samme af samme grund i almindelighed gælde om besiddelse og erhvervelse af luksusgenstande. Forsåvidt dog besiddelsen af sådanne mindre genstande uden at forringe straffens følelighed eller stride mod fængselsordenen kan have en forædlende indflydelse eller yde en uskyldig adspredelse, må den kunne tilstedes en fange på et senere stadium af straffen. Exempler ere: portræter af nærstående, forlovelsesringe, blomsterplanter, lommeuhr, almanak o. desl. Besiddelse af levende dyr og brug af musikalske instrumenter udenfor undervisningslokalet kan derimod i reglen næppe forenes med fængselsordenen.

Mellem egenlige livsfornødenheder og luksusgenstande står endel brugsgenstande og nydelsesmidler, som ifølge opdragelse og vane ere blevne til så godt som en nødvendighed for visse mennesker, hvis unddragelse kan medføre fare for de pågældendes sundhed eller i alt fald skærpe straffen uforholdsmæssigt. Besiddelsen og brugen af adskillige sådanne ting lader sig meget vel forene med fængselsordenen og skader ikke straffens formål og må altså kunne tilstedes. Da fangen ofte sætter særlig pris på sådanne ting, egne de sig sær-

deles godt til opmuntring i disciplinens interesse, dog kun når de erhverves ved en til nydelsen svarende opofrelse fra fangens side. Eksempelvis kan nævnes små toiletgenstande og krydderier. Berusende drikke ere selvfølgelig utilstedelige. Om tobakkens tilstedelighed hersker den største uenighed. Efter erfaringer her på stedet ses der ingen- somhelst betænkelighed ved at tillade fangen at købe og bruge skrå i små mængder, medens røgning medfører brandfare og fordærvelse af luften, og snusning giver anledning til urenlighed.

Et vigtigt punkt i denne materie er spørgsmålet, om penge kan være et passende opmuntringsmiddel i et fængsel. Herpå må sikkert svares bekræftende med visse forbehold. Da penge i den almindelige bevidsthed er det mest passende ækvivalent for produktivt arbejde, er der i og for sig noget tiltalende i tanken om at lade også fangerne få en adgang til som påskønnelse af vel udført arbejde at tjene penge. Selvfølgelig ligger der alene i adgangen til erhvervelse af penge, selv om disse ikke benyttes i fængslet, en spore til godt forhold, men hovedfordelene for disciplinen fremkomme derved, at fangen ved at tjene penge kan blive i stand til i fængslet at erhverve ting, hvorpå han sætter pris, hvis besiddelse er en i fængslet passende opmuntring, men som ikke bør bekostes af det offentlige. Når der gives arbejdsfortjenesten en passende ringe størrelse, pengene ikke gives fangen i hænde og der kun kan disponeres over dem med fængselsdirektørens tilladelse, kan der ikke rejses nogen afgørende indvending mod at lade fangen tjene penge. — Det skal blot antydes, at andre end disciplinære hensyn, nemlig ønsket om at frembringe et forøget arbejdsudbytte i fængslet, ønsket om at give fangen lejlighed til at samle en lille sum til løsladelsen og, hvor ernæringen i fængslet er utilstrækkelig, nødvendigheden af at bøde herpå, vistnok oprindeligt have været de fornemste motiver til at lade fangen tjene penge i fængslet.

Der kan spørges, om det er tilladeligt som opmuntring til godt forhold i fængslet at lade fangen komme i besiddelse af egne medbragte eller udefra tilsendte sager og bruge eller nyde disse ting i fængslet. Som regel må en sådan brug anses utilstedelig som stridende mod den lighed i vilkår, der hører til god fængselsorden. At anvende medbragte eller tilsendte penge til at skaffe sig behageligheder eller nydelser i fængslet, er absolut utilstedelig, ligeledes at anvende i fængslet medbragte eller tilsendte nydelsesmidler eller brugsgenstande. Det anses således utilstedeligt at tillade fangen at få tilsendt fødemidler, klæder, sengetøj, toiletsager, tobak osv. Derimod er der, som foran berørt, visse genstande, som ikke ere egentlige brugsgenstande eller nydelsesmidler, men som yde en uskyldig tilfredsstillelse, hvis besiddelse kan indrømmes fangen (fotografier osv.), selv om han ikke har erhvervet dem ved sit arbejde. Hertil kommer forskellige hjælpemidler til selvundervisning, som videnskabelige bøger, tegnebestik o. desl. og mindre arbejdsredskaber til fritidsarbejde, som ligeledes efter omstændighederne må kunne tilstedes benyttede på et senere stadium.

Når man med det foran udviklede i erindring skal nævne nogle hovedformer af tilladelige opmuntringer, kan dette gøres omtrent saaledes:

A. Opmuntringer af ikke materiel natur

1. Røst; denne bør, for ikke at miste sin betydning, kun tildeles sparsomt og ikke i andre fangers overværelse.

2. Gode karakterer, hvor et karaktersystem er indført. Hermed står i reglen i forbindelse hurtigere oprykning i klasse, med de dertil knyttede fordele.

3. Tilladelse til at korrespondere med og modtage besøg af nærmeststående personer, tildeling af skrive- og tegnematerialier, udlån af bøger af almindeligt belærende og underholdende indhold, udlån af aviser i

den sidste del af straffetiden. For sådanne tilladelser bør der være bestemte regler. Fængslet bør yde det materielle grundlag (papir bøger m. m.).

4. Udvidet undervisning.

5. Interessantere arbejde.

6. Lempelser i den ordinære tvang, f. ex. mindre skarp bevogtning, arbejde udenfor aflåede rum, mindre afstikkende klædedragt, fritagelse for barbering i den sidste tid o. lign. — Forkortet arbejdstid anses uforenelig med fængselsordenen.

7. Udvidet handlefrihed, navnlig tilladelse til fritidsarbejde i egen interesse og fritidsstudier. Hertil kan tillades benyttet medbragte eller tilsendte bøger, redskaber og materialier; desuden kan fangen få tilladelse til at købe sådanne sager.

B. Af materielle goder,

1. bestående i brug og nydelse af små ting, som befordre legemlig velvære i fængslet, kan der, hvor fængslet yder det nødtørftige i så henseende, kun tilstedes et meget begrænset antal, henhørende til, hvad der ifølge vane og opdragelse for visse personer grænser op til de egenlige livsforhold. Expl: spejl, kam, hårbørste, sæbe, tandpulver, tandbørste, krydderier, skrâtoak. Disse goder bør fangen selv betale og må ikke komme i besiddelse af medbragte eller tilsendte sager af denne slags.

2. Besiddelse af enkelte mindre luksusgenstande af affektionsværdi eller tjenende til uskyldig adspredelse o. desl., som kan forenes med fængselsordenen. Expl.: portrætter, ring, blomster og uhr kan tilstås på et fremrykket stadium, dog for værdigenstandes vedkommende kun, når de ere medbragte eller tilsendte; billige småting af denne slags kan det tillades fangen at købe.

3. Penge kan skænkes fangen som påskønnelse af veludført arbejde, når de gives i ringe mængde.

ikke komme fangen i hænde og kun kunne bruges med fængselsdirektørens tilladelse. For sådanne penge kan det tillades fangen at anskaffe de under A 7, B 1 og B 2 nævnte genstande.

Det er at anbefale, således som påbudt i mange lande, at en vis del af arbejdsfortjenesten skal henlægges til løsladelsen for at tjene den løsladte til subsistensmidler i den første trange tid, og det kan være særdeles nyttigt overfor upålidelige løsladte, at disse oplagte penge kunne tilstilles øvrigheden eller fængselselskabet på det sted, hvor den løsladte tager ophold, hvilke da kontrolere pengenes brug. Her i Danmark skal halvdelen af fangernes oplagte penge henlægges til løsladelsen, og i tilfælde af fangens betingede benådning kan indtil $\frac{2}{3}$ af de således oplagte penge tilstilles politiet til anvendelse for den løsladte, medens resten først udbetales af fængslet, når den fuldstændige frihed indtræder. —

Foruden den anvendelse, der efter det foranførte kan gøres af fangens arbejdsfortjeneste i fængselsdisciplinens interesse til anskaffelse af genstande, som kunne tjene til opmuntring i fængslet, kan der undertiden være anledning til at tillade ham en brug af pengene udenfor fængslet, hvilken anvendelse ikke kan betinges af god opførsel i fængslet, expl. til understøttelse af nødlidende familie, indløsning af pantsat tøj eller værktøj, betaling af gæld eller af erstatning til den ved forbrydelsen forurettede.

Penge, der ikke ere erhvervede ved arbejde i fængslet, men på en eller anden måde komme i fangens eje, altså medbragte, tilsendte eller arvede penge, kan der ikke være tale om at anvende i disciplinens interesse. Disse penge må fangen kunne anvende udenfor fængslet som han vil, når han ellers er i stand til at få sin villie udført. Det eneste, fængslet såvidt muligt bør påse, er, at der ikke gives dem en samfundsfarlig anvendelse, medens fangen opholder sig i fængslet.

F. Ammitzbøll.

Inspektør for Vridsløselille Strafanstalt.